

ELHUNYT BÁNKY JÓZSEF

zongoraművész, professzor emeritus

Diósgyőrött született 1930. április 13-án. Tanulmányait 1948 és 1954 között a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola zongora szakán Wehner Tibor, zeneszerzés szakán Viski János növendékeként végezte. Az 1950-es években Zalaegerszegen óradíjas zeneiskolai tanár, majd zeneiskola-igazgató, 1956 és 1958 között a Magyar Rádió Gyermekkara zeneiskolájában óradíjas tanár. 1958-tól 1966-ig a Pécsi Zeneművészeti Szakiskola tanára, majd tanszékvezetője, 1966-tól a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Zenetanárképző Intézete Pécsi Tagozatának adjunktusa, majd docense, később tanára, 1973-tól az Országos Filharmónia szólistája. Hangversenyező muzsikusz, tevékenységéhez számos versenymű és szóló zongorakompozíció pécsi bemutatója fűződik. Európa-szerte vendégszerepelt. Pécs megyei város művészeti díjasa, Janus Pannonius-díjas. Pécssett hunyt el 2025. augusztus 21-én.

**

Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kar megrendülten adta hírül, hogy Bánky József tanár úr, a PTE Művészeti Kar Zeneművészeti Intézet professzor emeritusa, Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjével kitüntetett, Tüke-díjas zongoraművész, Pécs díszpolgára 2025. augusztus 21-én elhunyt. Intézetükben több mint ötven évig folytatta oktatói-nevelői munkáját, aminek köszönhetően számosan követték a zongoraművészi és tanári pályán.

KIS, RENDHAGYÓ REKVIEM – DR. BÁNKY JÓZSEF HALÁLÁRA

Ha nem személyesen élem át, legfeljebb szép költői füllentésnek, gyerekkori emlék-színezésnek fogadom el a tegnap történeteket, amikor – 2025 augusztus 21-én, 95 esztendőskorában, hatvan zongoraművészi és zongoratanári év után meghalt dr. Bánky József, szülővárosom, Pécs életének egyik, úgy ikonikus, hogy szobortalpra soha nem álló, tehetségével és emberségével nem mindennapi alakja. A sors úgy hozta, hogy 1958-ban, „Fünfkirchen” zenével átítatott városában hétéves, zenerajongó kislánként ismerhettem meg az akkor még „lakkfekete” hajú fiatal művészt. Attól kezdve szinte nem volt olyan koncertje, ahonnan hiányoztam volna, egészen 1970-ig, amikor szegedi egyetemista lettem. De őt ott sem felejtettem el. Jelentős szerepe volt abban, hogy – angol speciális képzés szakosként – részt vettem Halász Előd germanista professzor Wagner és Mahler speciálkollégiumain. Ami a már nagyocskakoromban hallott Bánky-hangversenyeket illeti, azokon – többek között – Rachmaninov-interpretációi ragadtak magukkal.

Tekintettel részben arra, hogy az interneten nagyon sok és aprólékos Bánky József-életrajz és portréfilm van, itt és most valami egészen mással szeretnék hozzájárulni Jóska bácsi portréjához és egy olyan búcsúzáshoz, amely talán neki is örömet szerezne. Tegnap délután, meglehetősen feszült hangulatban, valami oldó-simogató, de nem giccses olvasmányra vágytam. S valóságos égi adományként (a Bánky-halálhírről akkor még mit sem tudva, csak órákkal később!) egy 1988-ban megjelent, *Macska a zongorában* című, részben gyermek, részben önéletrajzi regény akadt a kezembe, amelynek szerzője Bertha Bulcsu író-újságíró felesége, Nagy Franciska. Zongoratanulmányai első szakaszában járó Évike lányunknak vettem meg ezt a könyvet, a tizedik születésnapjára; ő ezt (stílusosan!) többnyire pianinónk közelébe kuckózva olvasságatta. Ebben a részben baranyai falvakban játszódo. részben pécsi történetben Jóska bácsi nem főszereplő ugyan, de mindenképpen kulcsszereplő. Mert a főszereplő magát a regényben Giginé nevező Nagy Franciska és népes családja. Ez a kislány nem más, mint egy abszolút hallású zenerajongó palánta, aki nem csupán a nézőtérén ismerkedhetett meg a Borsányi Pálként szerepeltetett Bánky Józseffel, hanem életének első komoly bánata feloldójaként is. De először lássuk a koncert-epizódot:

„Október közepén Gigi életében először hangversenyre ment. A tisztí klub nagytermében [magam is sokszor megfordultam itt, nem csak a régi, kedves Liszt-teremben!] tartott esten Borsányi Pál adott koncertet. Zongoratanári állás, vagy koncertlehetőség [Budapesten] nem mutatkozott... aztán került Pécsre, ott a konzervatórium tanára lett. Mivel az akadémián művészképzőt végzett, gyakran adott koncertet a városban, Gigit megbabonázta a hangverseny. A pódiumra állított, feltámasztott fedelű hangversenyzongora, s a frakkos, csokornyakkendő művész úr, aki leült elé, és zúgatta, síratta, énekelte a csodás hangszert. Gigi hetekig az élmény hatása alatt állt, s még szorgalmasabban gyakorolt [Ócsárdon, egy baranyai faluban], egy petróleumlámpa fényénél.”

Fábiusz József asztalosmester (a regénybeli szülők is más nevet kaptak, épp úgy, mint Bánky művésztanár-úr, de hivatásuk hűségese említése mellett; Nagy Franciska édesapja valóban asztalos volt, édesanyja pedig négy gyermeke mellett Pécsen konzervatóriumot végző, tehetséges énekesnő.) addig-addig ügyeskedett, hogy egy elhagyatott műhelyből – sok-sok engedéllyel – pécsi lakást varázsolt a családjának. Igen ám, de a második világháborúban sok sérülést szenvedett, s amennyire lehetett, Erdős János hangszerjavító által meggyógyított, hatalmas zongorát egyszerűen nem lehetett az új otthonba bejuttatni. Szó szerint betuszkolni. Ígérhettek a zokogó Giginak fűt-fát, pianínót, kisebb zongorát, szüntelenül gyötörte az a kínzó gondolat, hogy a valaha nagyra hivatott hangszer lelkét még egyetlen igazi művész keze sem szólaltatta meg. Megkereste tehát Borsányi Pált, aki hamar a helyszínen termelt: hogy szabadtéri, rögtönzött koncerttel vigasztalja meg Gigit: „Nézzétek, ki van itt! A Borsányi művész úr, a nagy zongorista! Kezét csókolom!

A nagy izgalomban csak most jutott eszébe köszönni. A zongoraművész mosolygott. – Szervusz, Gigi. Örülök, hogy felismertél. Ezek szerint komoly hangverseny-látogató vagy! Szóval ez lenne az a zongora, akin még sose játszott igazi muzsikusz? Nagyon szép hangszer... Igazán kár, hogy megsérült a háborúban, s hogy nem fér a szobákba... De ne művészurazzál engem, mondd csak egyszerűen, hogy Pali bácsi... Semmi baj, éppen véget ért az óráma a konzervatóriumban... mert van itt egy kislány, aki addig nem jön le a zongora tetejéről, míg valaki nem játszik olyan szépen a hangszerén, hogy megszólal a lelke. ... Rögtön jöttem! Ez fontos dolog! És gondoltam, megnézem magamnak azt a kislányt, mert ha pár év múlva a konzervatóriumba kerül, szeretném, ha az én növendékem lenne... Aki így tud szeretni egy hangszert, abból biztosan jó muzsikusz lesz... Alois Kern mester [a rég halott készítő! P. É.] zongorája

feltámasztott, barna lepkeszárnyával ott állt a poros kis városi udvaron [a jelenet Pécs egyik külvárosában játszódik], és hangszertestébe zárt lelke, muzsikája énekelt, csilingelt, sírt és jajongott. panaszkodott, zengett-bongott, kacagott. harsogott, elcsüggedt, majd életörömtől áradt.”

Ezt követően Borsányi Pál és Gigi még játszik egy kis , mesébe illő hangnem-játékot, majd a közeli együttes munka és muzsikálás biztos tudatában búcsúznak el.

Meglehet, a sokak számára oly kedves és nagyra becsült dr. Bánky Józseftől, ifjú éveim szeretett „Jóska bácsijától” illetet volna felnőttesebben elbúcsúznom. De nem tehettem, mert az ő sokszor kimondott, s hat évtizeden át hűségesen gyakorolt művésztanári ars poeticájának szavai zsongtak bennem mindegyre: „Tanári ars poeticám a növendékekkel való lelki kapocs, a felelősségérzet és a szeretet.” Ha rajtam múlna, e szent hármas fonat nélkül senkit nem engednék tanítványok elé. Sem a zene világában, sem másutt.

Jóska bácsi, te mindnyájunknak, akik ismertünk és szerettünk, hiányozni fogsz, amíg élünk, s igyekszünk legalább valamelyest méltó követőid lenni. Még akkor is, ha nem egy-egy hangszer művészei vagyunk, hanem – többek között – olyan tollforgatók, akik nem fáradnak bele a zene életsegítő erejének hangsúlyozásába, ha csak szavainkkal és a lehető legzeneközeli életet élve, még a legkopárabb napokban is!

Petrőczy Éva

BÁNKY JÓZSEF HANGVERSENYÉRŐL (Pécs, 1976. II. 13.)¹

Bánky József zongoraművész 1958 óta él Pécsett. Az Országos Filharmónia szólistája, a Zeneművészeti Főiskola pécsi tagozatának docense. A zenét kedvelő közönség mindig megkülönböztetett figyelemmel és szeretettel fogadja a pódiumon; ezúttal is érdekes és szép műsorral lépett fel a Liszt Ferenc-teremben, ahol február 13-i zongoraestjével indult az új „Zongora-orgona” bérletsorozat.

Már a műsor összeállítása is figyelmet érdemlő: a művész minden önálló estjének programjában érezni lehet azt a határozott tervszerűséget, mellyel hangversenyeinek belső dramaturgiáját megteremti. Mostani nagy sikerű szólóestjén két romantikus alkotás (*Liszt: Obermann völgye, Brahms: Paganini*

¹ Muzsika 1974/5.

variációk I-II.) foglalt keretbe két modern ciklust (*Ravel: Miroirs, Bartók: Szabadban*). Míg a nyitó számként elhangzó Liszt-műben tónusaival, érzelemgazdagságával és elmélyült líraiságával ragadta meg hallgatóit, addig a műsort záró Brahms-variációkban a hallatlan technikai nehézségek legyőzésével s a nagylélegzetű sorozat biztos formai összefogásával aratott megérdemelt tapsokat.

Bánky József

Műsorának legkiemelkedőbb teljesítménye talán mégis a két XX. századi mű volt. Ravel öt darabból álló *Miroirs*-ja teljes egészében ezúttal hangzott fel Pécsen először. A művész játékában érezhető volt, hogy különös gonddal készült a bemutatóra, tökéletesen jártas a nagy francia mester stílusában s így hangulatilag azonosulni tud az egyes darabok szellemével.

Érdekes összevetésre adott alkalmat a Ravel-művel egy műsorban elhangzó, ugyancsak öt darabból álló Bartók opus, a *Szabadban*, melyből különösen Az éjszaka zenéje és a Hajsza sikerült kitűnően méltó folytatásaként a művész tavalyi hangversenyén elhangzott Bartók-szonátának.

Bánky a közönség hosszantartó lelkes ünneplését három ráadással (Schumann, Szkrjabin, Prokofjev) köszönte meg.

Dr. Nádor Tamás

BÁNKY JÓZSEF ZONGORAESTJE (1978. IV. 25.)²

Scarlatti három Szonátája, *Bach* Esz-moll prelúdiuma és fúgája a Wohltemperiertes Klavier első részéből, *Beethoven* Harminckét variációja, *Chopin* Andante spianato és nagy polonéz című műve, valamint *Liszt* h-moll szonátája szerepelt Bánky József ez évi hangversenyének műsorán. Az igényes ízléssel megszerkesztett műsorral teljesen egyenlő értékű, igényesen ízléses művészi produkciót hallhatott a főiskola kistermének közönsége. Bánky Józsefjátékát valamennyi műsorszámában a példás technikai megmunkáltság, a világos és szabatos előadói formálás, a különféle stílusok szinte tévedhetetlen ismerete, sőt ennek az ismeretnek a hallgatósággal való sikeres megéreztetése jellemezte. S mégis ebből a részleteiben is, egészében is értékes művészi produkcióból ez alkalommal mintha hiányoztak volna a magával ragadó pillanatok, az átforrósított percek, amelyeket ilyen magas képzettségű és tudású pianistától, mint Bánky József, méltán elvárhat a hallgatóság. Nehéz magyarázatot találni a hangversenynek erre az alig érthető momentumára. A zeneéletünkben tájékozottak jól tudják, hogy kiváló pianistánk szűkebb hazájában, Pécsen és Baranya megyében szinte apostoli odaadással építi mind előadóművészként, mind pedagógusként hazánk vidéki zenekultúráját. Talán ez a megfeszített munka lehetett az oka annak az – egyébként csak sejthető a fáradságnak, amely a legkorrektebb előadói teljesítményt éppen az átütő szuggesztivitásától fosztotta meg. De lehetséges, hogy éppen a műsor már méltatott pozitívuma okozhatta a megvalósítás utóbb említett negatívumát. Bánky József immáron jól ismerheti a főiskola kistermének zongoráját s ennek következtében jól tudja, hogy mit lehet, de még inkább azt, hogy mit nem lehet ezen a hangszeren megvalósítani. Neves előadóművészünk mégis valamilyen hívő optimizmussal kísérletezett instrumentumával: *Scarlatti* és *Bach* műveit teljesen csukott, *Beethoven* és *Chopin* alkotását félig nyitott s csupán *Liszt* kompozícióját játszotta teljesen nyitott tetővel. Mindezek a kísérletek – nem Bánky József hibájából – sajnos eredménytelennek bizonyultak. Kiváltképpen *Scarlatti* és *Bach* műveit csak kiváló minőségű s a terem méreteibe is beleülő hangszeren lehet megközelíteni hűséggel és hitelességgel megszólaltatni. De nem kisebb nehézséget jelenthet *Beethoven*, *Chopin* és *Liszt* alkotásainak eljátszása sem a kisterem hírhedten másod- vagy harmadrangú hangszerén. Mindehhez hozzá kell még fűzni, hogy az amúgyis nem ideális akusztikájú kamaraterem két hosszanti falában nyolc hatalmas üvegablak veri vissza áldatlan módon a megszólaltatott hangokat. Ennek megakadályozását célozná a

² Országos Filharmónia Műsorfüzet 1978/21.

nyolc nagyméretű függöny, amely érthetetlen módon Bánky József hangversenyén, de más hangversenyeken is széjjelhúzott állapotában hagyja zavartalanul érvényesülni az üvegtáblák akusztikaromboló hatását. Az elmondottakból következtethetően vélhető, hogy a hangverseny valamennyi résztvevője igaz szívvel kívánja Bánky Józsefnek, mielőbb megfelelő körülmények között léphessen fővárosunkban ismét dobogóra s mutathassa be így értékes zenei és zongoraművészi képességeit.

Szekeres Kálmán

BÁNKY JÓZSEF ZONGORAMŰVÉSZEINK SORSÁRÓL³

Sokszor jut eszembe, amikor a mai fiatal, részben még főiskolás zongoraművészek sikereiről hallok, hogy vajon – a sok szereplés, külföldi út, rádió-, tv-, lemezfelvétel és egyéb lehetőségek között válogatva – tudják-e milyen körülmények között indulhatott el pályáján egy zongoraművész, mondjuk úgy húsz évvel ezelőtt? Ezért vállalkoztam szívesen arra, hogy a szerkesztőség felkérésére röviden megírjam, hogyan indultam el ezen a pályán, milyen kilátásaim voltak akkor, hogyan alakult sorsom a továbbiakban s milyennek látom helyzetemet, lehetőségeimet jelenlegi zenei életünkben. Egyben felhasználnám az alkalmat arra is, hogy Solymos Péter „Versenyek ürügyén...” című vitaindító cikkéhez kapcsolódva kifejtsem néhány gondolatomat, mely – úgy érzem – ide kívánczik. 1954-ben végeztem és jeles zongoraművészi diplomával a kezemben biztosra vettem, hogy bekerülök a Filharmónia ösztöndíjasai közé. Számítottam erre annál is inkább, mert az 1953-as bukaresti VIT verseny hazai válogatója során az akkori tehetséges fiatal zongoristák népes mezőnyében az első négy között végeztem. (Gabos Gábor, Frankl Péter és Vásáry Tamás voltak bukaresti útitársaim.) Sajnos az év őszén az Országos Filharmóniánál leépítések voltak, nem kerültem oda. Komolyabb tanári állást szándékosan nem vállaltam, hogy elég időm maradjon a gyakorlásra. Óraadóként tanítottam vidékre utazgatva s közben tanultam és gyakoroltam. 1953–1957 között szinte minden zenei verseny hazai válogatóján bebizonyítottam, hogy a legjobb néhány közé tartozom. 1956-ban végre bekerültem az Országos Filharmóniához, ösztöndíjasnak. Három évig voltam ott s ez idő alatt az erkölcsi sikert jelentő szereplések mérlege a következő volt: szólóest Budapesten: 1, szólóest vidéken: semmi, versenymű Budapesten: 1,

³ Muzsika 1972/9. szám. Az írás a Muzsika körkérdésére adott egyik válasz.

versenymű vidéken: 4. Szolgálataim javarészt ifjúsági hangversenyeken való kísérés, zenekari cseleztaszólam stb. formájában kellett teljesítenem. Közben elfogadtam a Pécsi Zeneművészeti Szakiskola meghívását, ahol a tanári állás mellett lakást is kaptam. Így kerültem vidékre ... 1959. óta élek Pécsen. Itt tanári munkám mellett sok szereplésre is volt alkalmam, rangosakra és kevésbé rangosakra, az Országos Filharmónia, a Városi Tanács, a Zeneművészeti Szakiskola stb. rendezésében. E szereplések budapesti, illetve országos viszonylatban visszhangtalan sikereket jelentettek s a pályakezdés mostoha évei után anyagilag alig, erkölcsileg pedig csak pécsi vonatkozásban lehetett őket előrelépésnek elkönyvelni. A fővárossal való kapcsolat „megtartására” mindössze 2-3 évenként egyegy kamaratermi félest szolgált. (Része volt ebben talán annak is, hogy nem nagyon értem rá Pestre utazgatni, személyesen intézni ügyeimet.) A pécsi közönség lelkesedése és szeretete, no meg az én fanatizmusom újabb és újabb műsorok megtanulására sarkallt. Körülbelül húsz szólóest és ugyanannyi zongoraverseny van már mögöttem, de ezek jórészt csak egyszer, vagy még egyszer sem volt alkalmam eljátszani. Hogy ez a művek beérése szempontjából mit jelent, azt zenei körökben nem szükséges magyarázni. Ezek a „pécsi évek” még ma is tartanak, a láthatáron mégis kedvezőbb lehetőségek körvonalai kezdenek kibontakozni. Ennek magyarázatát két körülményben találom. Az egyik személyes: ez év tavaszán végre alkalmam nyílt a Zeneakadémia kistermében egy szólóestet adni, amelyen pesti szakemberek és a Filharmónia képviselői előtt is képet nyújthattam jelenlegi tudásomról. A másik általános: napjainkban egyre sűrűbben esik szó kiváló fiatal tehetségeink nagymértékű foglalkoztatása kapcsán az idősebb művészgeneráció szereplési igényeiről is, az előadóművészek foglalkoztatásának országos gondjáról, a művészek erkölcsi és anyagi megbecsülésének igazságosabb és realitásosabb szempontok szerinti megítéléséről. Ez az egészséges áramlat remélhetőleg sok jó intézkedést fog szülni. Ebben bízva, szeretnék néhány gondolattal hozzájárulni e bonyolult kérdés megoldásához. Úgy érzem, hogy ezek a gondolatok, vagy talán inkább kívánságok, nem csupán személyes véleményemnek adnak hangot. Ezért merem leírni őket ötletszerű sorrendben.

1. A pályakezdő fiatalok felkarolása mellett az illetékes szervek adjanak több lehetőséget annak a generációnak, amelyiknek tagjai már kinőttek a versenyek korhatár-keretei közül, de művészi teljesítményük ma is igazolja elhivatottságukat s éppen ezért ezen a pályán szeretnének működni, hogy ne érezzék magukat 35-45 éves korukban már „félre állított öregeknek”.

2. A Magyar Rádió ne csak azokkal csináltasson stúdió felvételt, akiknek „egyenest” is bármikor kifogástalanul illenék játszani és a kevesebb rutinnal rendelkezőket ne kizárólag „egyenest” szerepeltesse.
3. Egészségtelennek tartom, ha éles határt húznak a fővárosi és vidéki művészek között. Sokkal több művész menne szívesen vidékre, hogy emelje az ottani színvonalat, ha ezzel nem veszítené el pesti kapcsolatait, lennének mellette országos és külföldi lehetőségei és jó vidéki működésének megfelelő fővárosi sajtóvisszhangja.
4. A vidéki nagyvárosok zenei életében vezető szerepet játszó művészek valamennyien a Magyar Zeneművészek Országos Szövetsége tagjai lehessenek.
5. A Nemzetközi Koncertiroda adja meg minden arra érdemes művésznak a külföldi szereplés lehetőségét. Távol áll tőlem, hogy okosabb akarjak lenni zenei életünket irányító intézmények vezetőinél. Hogy mégis leírtam e sorokat, az egyrészt a kínálkozó alkalomnak, másrészt a segítő szándéknak s végül, de nem utolsósorban annak az igazságnak köszönhető, hogy másként látják a dolgokat felülről és másként alulról. Én alulról így láttam.

**

Bánky József-Elődök és utódok. Beszélgetés a zenéről két népszerű Beethoven szonáta ürügyén (25:48)

Bánky József - Debussy prelúdjeinek sokszínű világa (26:00)